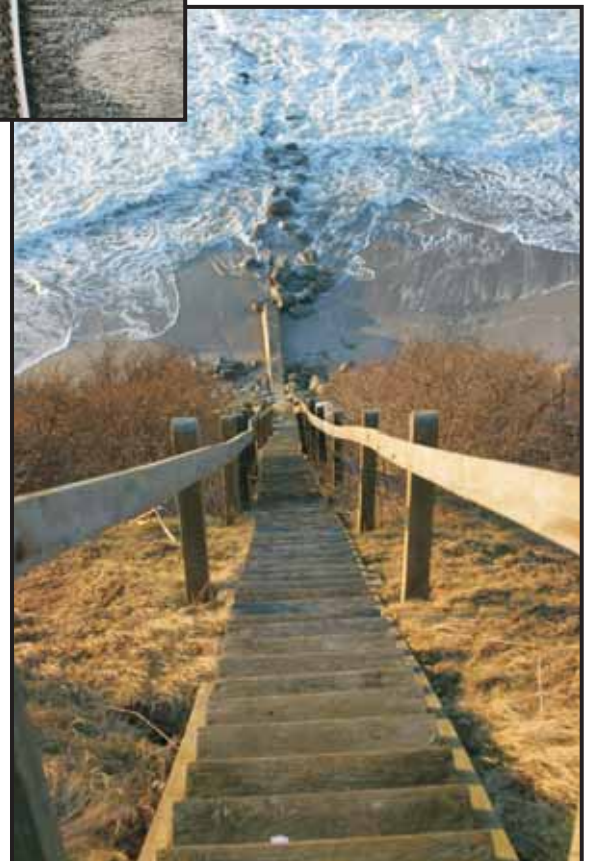

VIDENCENTER FOR
UDDANNELSES- OG
ERHVERVSVEJLEDNING

VUE Nyhedsbrev

nr. 1, juni 2007

Indhold i VUE Nyhedsbrev nr. 1:

- Side 3: Carla Tønder Jessing: Velkommen til VUE's nyhedsbrev
- Side 4: Carla Tønder Jessing: Genstandsfelt og strategier for Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning
- Side 7: Karen Paaske: Aktionsforskning og dialogkonferencer i udforskning af vejledning
- Side 10: Rita Buhl: Samarbejde med vejledningspraktikere om undersøgelses- og udviklingsarbejde i VUE
- Side 12: Christian Lystbæk: Vejledning i et professionsperspektiv
- Side 15: Lisbeth Højdal: At skabe sammenhæng mellem teorier og metoder
- Side 18: Jens Erik Kristensen: Viljen til LIVSLANG VEJLEDNING - fra vugge til krukke? Uddrag af oplæg ved VUE's åbningsarrangement 23. april 2007

VUE Nyhedsbrev nr. 1, juni 2007

Udgiver:

Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Ansvarshavende redaktion:

Carla Tønder Jessing, Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Forlagsredaktion:

Mette Marie Callesen, Forlaget Studie og Erhverv

Layout:

Lundsted Grafik

Illustrationer:

Rolf Plant og CVU Midt-vest

VUE Nyhedsbrev udgives som elektronisk nyhedsbrev to gange om året af Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.

ISSN nr.:

1902-6269

Copyright

© 2007 Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Reberbanen 11

8800 Viborg

T: +4525527494

E: ctj@cvumidtvest.dk

W: www.vejledning.net

Velkommen til VUE's nyhedsbrev!

Af Carla Tønder Jessing, videntcenterleder, VUE
ctj@cvumidtvest.dk

Velkommen til VUE's første nyhedsbrev

Dette nyhedsbrev er til alle, der gerne vil følge med i arbejdet i Videntcenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning - og til alle, der arbejder med eller interesserer sig for vejledning.

Vi har en særlig funktion i VUE – vi skal ikke praktisere vejledning, men udforske den og formidle de resultater, vi finder. Derfor er vi – og mange andre i vejledningsfeltet – optaget af med hvilke metoder og tilgange, vi kan udforske, udvikle og formidle i, for og til vejledningsområdet.

I dette første nyhedsbrev har vi derfor sat **fokus på udforskning af vejledning** og på vejlederprofessionen – vi har samlet forskellige bud på, hvordan man (vi) kan arbejde med at undersøge vejledning.

Det er der ikke én entydig forståelse af. Derfor har vi bedt flere af vores projektmedarbejdere om at give deres personlige overvejelser og bud. Deres bud er oplæg til debat om, hvad vejlednings-, udviklingsarbejde og -forskning er, og vi håber, de vil inspirere til diskussioner om samarbejdsformer og undersøgelsesmetoder både blandt praktikere og blandt andre projektmagere.

Samtidig refererer flere af artiklerne til aktuelle projekter i VUE, og de belyser dermed også temaer og metoder i projekterne. Beskrivelser af projekterne kan findes på VUE's hjemmeside www.vejledning.net

Det andet **fokus er vejlederprofessionen**. Nyhedsbrevet indeholder tre artikler, der kaster et kritisk undersøgende lys på vejlederprofessionen

og på de aktuelle politiske dagsordener for vejledningspraksis. Forfatterne til disse artikler belyser dilemmaer og modsætninger i professionen og i de opgaver af samfundsmæssig karakter, som vejlederne skal løse. De stiller skarpe spørgsmål til kravene til vejledningen og vejlederne om at løse komplekse problemer i uddannelse og erhverv – og til metoderne hertil. Vi håber, at artiklerne bidrager til debatten om vejledningens dilemmaer og sårbarheder.

Vi vil gerne modtage reaktioner og kommentarer til nyhedsbrevet – så skriv til os. Adresserne finder du på www.vejledning.net under kontakt.

Genstandsfelt og strategier for Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Af Carla Tønder Jessing, videntcenterleder, VUE
ctj@cvumidtvest.dk

VUE's placering i relation til vejledningspraksis og vejledningsforskning

Der er politisk fokus på vejledning som aldrig før, og vejledning er udpeget til at skulle medvirke til løsning af en lang række uddannelsesmæssige, sociale og beskæftigelsesmæssige problematikker: frafald i ungdoms- og videregående uddannelser, 95 % -målsætningen for ungdomsuddannelser, virkningerne af sociale forskelle (social arv/social kapital) og flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet eller mismatch mellem arbejdskraftens kvalifikationer og efterspørgslen herpå. Det fremgår af både Globaliseringsrådets, Velfærdskommissionens og Trepartsudvalgets forslag, og det afspejles i de mange nye lov- og forsøgspuljeinitiativer for tiden.¹

Vejledere er aktører i et felt, som influeres af stærke kræfter som økonomiske, geografiske og strukturelle faktorer, som er med- eller modspillere i løsningen af de opgaver, vejlederne er sat i verden for at løse. Der stilles i stigende grad krav om effektiviteter, kvalitetskontrol og benchmarking af vejledning, og kravene er set fra et samfundsøkonomisk perspektiv rimelige – og vil jeg tilføje: ud fra et fagligt perspektiv nødvendige. Men i relation til disse krav ved alle i vejledningsfeltet også, hvor vanskeligt det er at måle de dybt komplekse sammenhænge, der er mellem vejledning, uddannelsesmiljø, social baggrund, geografiske forhold og uddannelsesvalg og -gennemførelse. For blot at nævne nogle af faktorerne.

Jeg vil betegne dette som et krydsfelt, fordi vejle-

derne skal agere i et stærkt politiseret felt, hvor de skal varetage den vejledningssøgendes interesser og samtidig varetage disse samfundsmæssige, uddannelsespolitiske og arbejdsmarkedspolitiske interesser – oftest i en kontraktmæssigt styret organisation.

Forskning i og om vejledning eller om vejledningsrelaterede fænomener, som det finder sted fx i DPU's forskningsenhed om vejledning, Center for Ungdomsforskning og Center for Ligestillingsforskning, er naturligvis også omfattet af politiske og økonomiske styringsmekanismer som fx afhængighed af projektmidler og forskningspuljer, men udøverne kan også til en vis grad selv definere deres forskningsinteresser og -områder i form af grundforskning.

Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning befinder sig et sted mellem vejledningsaktørerne og vejledningsforskerne – med overlap til begge sider. Vores opgaver omfatter både egentlige udviklingsprojekter i relation til og i samarbejde med vejledningsaktørerne (som også selv laver udviklingsprojekter) og undersøgelses- og forskningsprojekter, som ligner DPU's samt andre universiteters praksisrettede forskning. Og vi befinder os tillige i et krydsfelt mellem politiske/ministerielle ønsker om viden på særlige vejledningsfelter og deraf følgende kontraktstyring, vejleder- og uddannelsesorganisationers og -institutioners interesser samt aktørernes udviklingsinteresser.

Mål og indsatsområder i Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning

Målene for videntret er, at det skal:

- sikre forstærket deling af viden og erfaringer

mellem vejledere i uddannelsessystemet vejlederuddannelsen og forskning inden for vejledning

- initiere forsat udvikling af vejledningsindsatsen i Danmark gennem iværksættelse af en række udviklingsprojekter
- analysere, evaluere og udforske vejledningspraksis og forvaltningen af den i Danmark
- bidrage til at styrke overgangs- og gennemførelsesvejledningen i hele uddannelsessystemet.

Det skal ske gennem arbejdet med følgende indsatsområder og delmål:

1. Vejledning i grundskolen.
Delmål: kvalitetssikring af brobygningsforløb, forældreinddragelse i UU'ernes vejledning og kompetenceudvikling af mentorer.
2. Vejledning i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.
Delmål: at udvikle metoder til identifikation og vejledning af unge med særlige behov.
3. Gennemførelsesvejledning i ungdomsuddannelser.
Delmål: at kortlægge viden om mentorordninger i ungdomsuddannelserne, at udvikle vejledningsindsatsen i praktikperioder i virksomheder og at udvikle vejledningsstrategier for ungdomsuddannelserne.
4. Vejledning i overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse.
Delmål: at udvikle metoder til dokumentation og kvalitetssikring i overgangsvejledningen.
5. Gennemførelses- og udslningsvejledning i de videregående uddannelser.
Delmål: at udvikle gennemførelsesvejledning på universiteterne, erhvervs- og karrerevejledning på universiteterne og professionsuddannelserne, vejledning af studerende med anden etnisk baggrund samt udvikling af vejledningsstrategier i CVU'erne.
6. Vejledning af voksne om uddannelse og erhverv.
Delmål: at udvikle strategier for vejledning om VEU-systemet, udvikle strategier for samarbejdet mellem offentlige og private virksomheder vedrørende karrierevejledning og udvikling af metoder til realkompetencevurderinger.
7. Videreudvikling af vejlederuddannelsen.
Delmål: udvikling af undervisningsmateriale om mentorfunktioner samt udvikling og afprøvning af kvalitetssikringsmetoder til uddannelsen.
8. Tværgående udviklingstemaer i vejledning.
Delmål: afklaring af afgrænsningsproblematikker i voksenvejledningen i relation til køn og udvikling af vejledningsstrategier på kommunalt niveau.

Indsatsområderne blev i overordnede formuleringer

meldt ud i Undervisningsministeriets angivelser for ansøgninger til puljemidlerne i foråret 2006, og de afspejler de fokusområder for udvikling af vejledningspraksis og vidensgenerering, som ligger i Globaliseringsrådets, Velfærdskommissionens og Trepartsudvalgets anbefalinger om vejledning.

Indsatsområderne er konkretiseret i foreløbigt 16 udviklings- eller undersøgelsesprojekter. Størstedelen af projekterne er igangsat.

De **undersøgelser-/forskningsmetoder**, der vil blive anvendt i projekterne, omfatter fx:

- spørgeskemaundersøgelse og fokusgruppeinterview i projekter om vejledningsstrategi og erhvervsvejledning på professionsuddannelser i CVU'er
- udvikling og afprøvning af evalueringsmodeller, samt udarbejdelse af inspirationshæfte i et projekt om kvalitetsudvikling af §9, stk. 5-/brobygningsforløb i UU'er
- observation og videoptagelse af individuelle vejledningssamtaler med fokuseret analyse i samarbejde med vejlederne i et projekt om kønsbaserede afgrænsningsproblematikker i voksenvejledning
- kvalitative interview med fokus på selvbeskrivelser, refleksive fokusgruppeinterview og udarbejdelse af mentorprofiler i et projekt om mentorordninger og kompetenceudvikling af mentorer
- aktionsforskning med brug af bl.a. dialogkonferencer i et projekt om information om VEU-systemet.

Metoderne afspejler projektmålene og er overvejende kvalitative, idet de bedst indfanger praksiserfaringer, forståelser og forforståelser i praksis. I alle projekterne indgår naturligvis en indledende vidensindsamling og -kortlægning på det pågældende felt, og der indgår sparring fra eller samarbejde med forskere fra forskellige universitetsmiljøer i en stor del af projekterne.

Vigtige undersøgelsesfelter

På baggrund af både de tidligere nævnte politiske udmeldinger om behov for vidensudvikling på vejledningsfeltet², anbefalingerne i EVA's evalueringsrapport³ om vejledningsreformen og en oversigt over vejledningsforskning i Skandinavien⁴ ser mine bud på nogle nødvendige og fagligt vigtige undersøgelsesområder, som der kunne arbejdes med på tværs af videncentre og universiteter og i samarbejde med vejledningspraksis, således ud:

- Vejledning, rådgivning, coaching og mentoring – undersøgelse af grundopfattelser, rationaler,

grænseflader og metoder mellem disse ofte sammenblandede metoder med henblik på at afklare anvendelsesområder og -krav.

- Vejledningsmetoder i individuelle vejledningssamtaler i valg- og gennemførelsesvejledning: Undersøgelser af, hvilke metoder vejlederne bruger i deres praksis, og hvilke teoriretninger de er præget af. Teori- og metodeforståelser og reel praksis.
- Vejledningsformer: Individuel vejledning, gruppevejledning, kollektiv vejledning – undersøgelse af, hvad de omfatter (mål, aktiviteter, metoder og karakteristika), forholdet mellem dem kvantitativt og kvalitativt og deres didaktiske relevans.
- Vejledningens effekt – undersøgelser over tid i relation til aktører, aktiviteter og virkninger.
- Vejlederuddannelsens virkninger for praksis: Undersøgelse af, hvordan vejlederuddannelsen virker i forhold til praksis i udvalgte vejledningssektorer: Har deltagelse i vejlederuddannelsen virkninger i form af ændrede praksisforståelser og metoder, og hvordan kan det eventuelt påvises?
- Udvikling af vejledningspraksis: Undersøgelse af, hvordan vejlederne udvikler deres praksis og deres praksisteori – hvilke interne og eksterne udviklingsaktiviteter finder sted og med hvilke virkninger?
- Vejledning af unge med særlige behov: Undersøgelser af, hvem de er/karakteristika; hvem er vejledningsaktører i relation til dem; samspillet mellem aktørerne; hvilke målsætninger der arbejdes ud fra; ansvarsfordelingen mellem aktørerne; hvilke vejledningsmetoder der anvendes, og hvilken effekt vejledningsindsatsen har.
- Værktøjer i vejledning af ledige: Undersøgelse af indhold, metoder, forforståelser og diskurser.

Som det kan ses i oversigten over videntrets indsatsområder, indgår nogle af disse undersøgelsestemaer eller elementer af dem i projekterne i videntretet. Dog omfatter de ikke alle, idet centrets indsatsområder fokuserer på gennemførelses- og overgangsvejledning i relation til grundskole, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. Derfor indgår fx undersøgelser af vejlederes metodeanvendelse og -forståelser af vejledningsformer og virkninger af vejlederuddannelse indtil videre ikke.

Disse temaer er også væsentlige for videntretet og kunne danne grundlag for fælles undersøgelser sammen med universitetsforskere, idet videntretet repræsenterer mødet mellem vejlederuddannelse og undersøgelsesprojekter gennem CVU-/professionshøjskolebaseringen og projektmedarbejdernes dobbelte tilknytning. Det er praksis- og professionsforskningstemaer, som er væsentlige og fremadrettede i relation til både den politiske dagsorden og vejlederprofessionens udvikling.

¹ Fx Projekt Uddannelse til alle, KL og Undervisningsministeriet 2007

² Globaliseringsrådet (2006): Fremgang, fornyelse og tryghed, Velfærdskommissionen (2006): [Analyserapport januar 2006 "Fremtidens velfærd - vores valg"](#), og Trepartsudvalget (2006): Rapport fra Trepartsudvalget om livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet, 02.02 2006

³ "Vejledning om valg af uddannelse og erhverv" (2007), Danmarks Evalueringsinstitut

⁴ Peter Plant m.fl. (2006): Nordic Research in Educational and Vocational Guidance, Nordic Research Review 2006

Aktionsforskning og dialogkonferencer i udforskning af vejledning

Af Karen Paaske, driftsgruppemedlem i VUE og ph.d.-stipendiat, DPU
kpa@cvumidtvest.dk

Projekt om strategi for information om VEU-systemet

I regi af Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning er der iværksat en række projekter, som har til opgave at støtte en øget professionalisering af vejledningsområdet og øge forbindelsen mellem vejledningspolitik, vejlederuddannelse, forskning og udvikling af praksis.

I et af projekterne arbejdes der med at undersøge, hvorledes informations- og vejledningsindsatsen i relation til efter- og videreuddannelse af voksne kan styrkes. Formålet er at øge kendskabet til VEU¹-systemet på organisations- og medarbejderniveau med henblik på udvikling af vejledningspraksis på offentlige og private arbejdspladser.

VEU-systemet er udviklet og udformet til at imødekomme kvalificerings- og uddannelsesbehov set ud fra både et individuelt, et virksomhedsmæssigt og et samfundsmæssigt perspektiv. For at øge og vedligeholde medarbejderes uddannelsesniveau er der brug for en styrkelse af informations- og vejledningsindsatsen vedrørende de efter- og videreuddannelser, VEU-systemet tilbyder og de kvalifikations- og kompetenceniveauer, systemet bygger på.

I ovennævnte projekt er det prioriteret at samarbejde med et bredt udsnit af praksisfeltet inden for området. Det drejer sig om både udbydere og brugere af uddannelse, andre aktører og interessenter inden for området. På den baggrund er tilgangen til undersøgelsen væsentlig, der skal væl-

ges en tilgang, som muliggør et samarbejde og en dialog mellem den undersøgende projektgruppe og praksisfeltet. Aktionsforskningstilgange er tilgange, som understøtter ovennævnte samarbejde.

Aktionsforskning generelt

Aktionsforskningen har gennem de sidste årtier tiltrukket sig en øget interesse. Specielt har der i Skandinavien været et forskningsnetværk inden for området, som har arbejdet med og udviklet aktionsforskning siden 1970'erne². En af begrundelserne for, at aktionsforskning aktualiseres, kan være, at der i tiden er en samfundsmæssig diskurs, som lyder, at forskning generelt ikke bidrager nok til at forbedre praksis. Denne problematik søger aktionsforskere at imødegå ved at prioritere samarbejdet med praksis i forskningen. Aktionsforskning er mere end en metode, det er en tilgang til forskning, hvor forskerens norm er dialogen med praktikere.

Idéen om aktionsforskning er knyttet til Kurt Lewin³. Ved aktionsforskning igangsættes en tenderet udvikling. Forskeren studerer den bevægelse, som forskeren selv er med til at igangsætte. Det handler således om at aktionere i praksisfeltet og dernæst studere virkningerne af aktionen.

Normativ forskning

I Skandinavien er aktionsforskningstraditionen i en vis udstrækning koblet til arbejdslivsforskning og dermed til arbejderbevægelsen. I denne tradition er der politik indblandet. Aktionsforskning er normativ og ofte knyttet til en forpligtelse til at udvikle demokrati.

I aktionsforskning er nærhed, intensitet, menneskelig interaktion og aktørperspektiv væsentlige

elementer⁴. Selvom udviklingsdialog er et af post-modernitetens buzzwords, så fremfører Tiller, at dialogen er kernen i aktionsforskning, og det er dialogen mellem forsker og praktiker, som Tiller taler om⁵. Målet med aktionsforskning er at forbedre praksis, producere kundskab og dokumentere ændringsprocesser⁶.

Al forskning starter med spørgsmål, også aktionsforskning. Det er spørgsmål, som knytter an til et ønske om at forbedre, forny, forandre eller rekonstruere. Når forskeren så møder aktørerne i feltet, bliver forskerens spørgsmål sat på prøve. Forskeren vil opdage, at der må ses på spørgsmålene igen. De må omformuleres, og eventuelt vil forskeren opdage, at det, som var kernespørgsmålet, kun er et perifert spørgsmål⁷.

I aktionsforskning er målet en professionel udvikling, som sker gennem grupperefleksion, handling, evaluering og derpå en forbedring af praksis. Gennemførelsen af aktionsforskning sker på baggrund af, at deltagerne i samarbejde foretager en kritisk analyse. Deltagerne og forskeren afdækker således eventuelle problemer, og sammen finder de strategier og handlinger til løsning af disse⁸.

Beslutninger vedrørende løsning af problemer i et praksisfelt bliver som nævnt til i en interaktion mellem flere bidragsydere. Interaktion skal her forstås som en dynamisk proces, hvor det bagefter vil være vanskeligt at redegøre for, hvilke personer, der har bidraget med hvad⁹.

Aktionsforskeren præger den viden, som forskningen fører til, og på den baggrund er misforståelser og mistolkninger en åbenbar risiko i relation til forskningens resultater, som forskeren må have meget fokus på. Innovations- og kaosangst vil i aktionsforskning i højere grad være en følgesvend sammenlignet med andre forskningsdesign, hvor hypoteser, problemstillinger og datamateriale i større grad er definerede og kontrollerbare¹⁰. Samlet betyder det, at en aktionsforsker må have en større grad af kulturel sensitivitet og kommunikative kompetencer, end det er nødvendigt inden for andre forskningsgenrer¹¹.

Validitet

Vidensproduktionen i aktionsforskning er social og finder sted i et lokalt socialt system. Det rejser spørgsmål om, hvad der er det almene, hvis forskningen foregår lokalt? Der vil ikke være tale om udvikling eller produktion af universel viden. I stedet for vil der være tale om, at det undersøgte resultat kan give resonans uden for det lokale system.

Dialogkonference

Dialogkonference er som navnet indikerer en konference, som foregår ved dialog. Deltagere i en dialogkonference består typisk af et bredt spektrum af feltets interessenter, og forskerens rolle er at organisere dialogen. Deltagerne er hovedansvarlige for indholdet, og forskeren er ansvarlig for formen¹².

Dialogkonferencer funderes på en tænkning om, at udvikling sker gennem sociale konstruktioner, dialog og pragmatisme.

Dialogkonference bygger endvidere på tanker om en demokratisk dialog, hvor det drejer sig mere om et deltagende demokrati end et repræsentativt demokrati. Det handler om at undersøge og identificere valgmuligheder. Målet med dialogkonferencer er at reflektere over problemstillinger og ikke at opnå konsensus.

Selve dialogkonferencen bygges op, så den primært er baseret på gruppearbejde og med korte plenumopsamlinger. Dialogkonferencen adskiller sig fra traditionelle konferencer, hvor der er oplæg med ofte lange monologer¹³. Dialogkonferencer kan opbygges som følger¹⁴:

- Visioner
- Hindringer
- Idéer – hvad gør vi?
- Plan – strategi

Regler for en dialogkonference¹⁵:

- Deltagerne må have de nødvendige ressourcer for at deltage
- Deltagerne skal skabe rum for dialogen
- Deltagerne skal skabe regler for, hvordan kommunikationen skal foregå
- Deltagerne skal betragte såvel arbejdsform som tema som legitimt
- Den, som berøres, skal have mulighed for at udtrykke sig
- Erfaringer fra praksis skal være udgangspunkt
- Deltagerne har gensidig pligt til at skabe en dialog, hvor alle deltager.

Endelig kan det fremhæves, at forskeren skal få det frem, som er, hvorfor det er, og så trække linjen til, hvordan det bør være. Forskeren har både en analytisk og en normativ funktion.

Aktionsforskning som inspiration i VEU-projektet

Første fase af projektet vil være at kortlægge eksisterende praksis vedrørende information, vejled-

ning og rådgivning om VEU-systemet og dets muligheder.

Næste fase vil være at udvikle og afholde en dialogkonference ud fra et aktionsforskningsprincip med deltagelse af områdets aktører. På baggrund heraf beskrives og testes en model for opsøgende vejledningsindsats på virksomheder.

Sluttelig formidles den opnåede viden om god praksis vedrørende information om VEU-systemet og opsøgende vejledning på arbejdspladserne til områdets aktører, interessenter og vejledere¹⁶.

Referencer

Gustavsen, Bjørn (1976): Aktionsforskning. Rapporter nr. 13. Stockholms Universitet, Psykologiska Institutionen.

Kleven, T. A. (2002): Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjælp til kritisk tolkning og vurdering. Unipub Forlag.

Lewin, Kurt (1948): Resolving Social Conflicts. Selected Papers on Group Dynamics. Weis Lewin, Harper and Brothers, New York.

(Eds.) Nielsen, Kurt Aagaard & Svensson, Lennart (2006): Action and Interactive Research, Beyond practice and theory. Shaker Publishing, Maastricht

Reason, Peter and Bradbury, Hilary (2001): Handbook of Action Research. SAGE Publications London.

Red. Tiller, Tom (2004): Aksjonsforskning I skole og utdanning. HøyskoleForlaget.

---

¹ VEU står for Voksen- og efteruddannelse

² Gustavsen: 1976

³ Lewin: 1948

⁴ Kleven: 2002

⁵ Tiller: 2004, s. 25

⁶ Madsen, Janne i Tiller: 2004, s. 150

⁷ Tiller: 2004, s. 19

⁸ Gustavsen: 1976, s. 8

⁹ Ibid

¹⁰ Madsen, Janne i Tiller: 2004, s. 150

¹¹ Eilertsen i Tiller: 2004, s. 41

¹² Pålshaugen i Reason, Peter and Bradbury, Hilary: 2001

¹³ Nielsen & Svensson: 2006 s. 97

¹⁴ Phillips & Huzzard i Tiller: 2004 s.169-170

¹⁵ Lund, Torbjørn i Tiller: 2004 s. 199

¹⁶ www.vejledning.net

Samarbejde med vejledningspraktikere om undersøgelses- og udviklingsarbejde i VUE

Af Rita Buhl, projektleder og -medarbejder i VUE, adjunkt i JCVU
ribu@jcvu.dk

Stemmerne i denne artikel repræsenterer gruppen af medarbejdere i videntcenterprojektet **Forældreinddragelse i vejledningen i UU-centre**. Vi arbejder med undervisning på vejlederuddannelse, vejledning i praksis og bevæger os ud og ind i farvande af teori og praksis. I videntcenterarbejdet har vi en forestilling om, at farvandene blander sig, og noget nyt kan opstå. En viden, der på én og samme tid består af en praksisviden, altså vejledning, der samtidig gøres til genstand for systematisk undersøgelse og refleksion.

Er der viden i et videntcenter?

Spørgsmålet oven for har lidt samme karakter som spørgsmålet om, hvorvidt kyllinger kommer fra køledisken i Kvickly og kunne som sådan fremstå overflødigt. Men det er ofte i selvfølgelighederne, man kan finde gode grunde til misforståelser og konflikter. Hvis spørgsmålet skulle være overflødigt, ville det indebære, at vi alle er enige om et bestemt vidensbegreb. Her kommer vores første tvivl. Vi vil derfor gerne fastholde spørgsmålet og forsøge at give et bud på, hvad vi forstår ved begrebet viden. Vi tager udgangspunkt i, at:

*"viden skabes og udvikles i praksis gennem fælles handlinger, samarbejde, problemer, konflikter, dilemmaer, håndtering, strategier og erfaringer hermed."*¹

Viden er altså handling, og i tilfælde af et videntcenter med handlende og samarbejdende praktikere kan man sige, at et videntcenter kan danne et rum for skabelse af viden. I samarbejdet mellem

"vejledningspraktikere" og "videntcenterpraktikere" gælder det om at overskride betegnelser som "dem og os", der ofte præger relationen mellem praktikere og teoretikere og erkende, at vi alle er en del af det felt, vi undersøger og udvikler. Ingen kan således sætte sig "udenfor" det, der undersøges eller udvikles. Den rene og ubesmittede forskerposition findes ikke². Overskridelsen handler om at etablere et "vi", hvor forskellige praktikere og teoretikere kan bidrage.

Forholdet mellem praksis og teori/forskning

At "kærlighedsforholdet" mellem praktikere/praksis og teoretikere/teori til tider skranter, er en kendt sag såvel i Danmark som i andre lande med meget mere tradition for teoretisering og teori-fundering på karriere- og vejledningsfeltet³. Praktikerens skepsis i forhold til teoretikerens egentlige erfaringsgrundlag og forståelse for praksis og praksisvilkår lever side om side med teoretikerens mistro til validiteten i den kontekstbundne specifikke viden, der udgør praktikerens handlingsgrundlag.

Men måske er denne gensidige skepsis knyttet til en tilgang, hvor forholdet mellem teori og praksis er funderet i en bureaukratisk tilgang – ja, måske en hierarkisk. I en post-moderne tilgang, med et ikke entydigt vidensbegreb, kunne forholdet styrkes af en gensidig respekt på et professionelt og innovativt grundlag.

Behov for samarbejde

Mere end nogensinde er der brug for et samarbejde mellem de to praksisser, vejledningspraksis og forskningspraksis, når det gælder vidensfeltet vejledning og karriere. Store og hastige ændringer i det, der udgør vejlednings- og karrierekontekst,

gør teoridannelsens langsommelighed til et problem. Gamle teorier, som er udviklet som svar på industrisamfundets udfordring, "erhvervsvalget", slår ikke til med deres modeller, beskrivelser og forklaringer i en tid, hvor udfordringerne er "livs-lang karriereudvikling"⁴. En praksis, som lever i og med forandringerne, må, hvis den skal lykkes, nødvendigvis følge med. Under så hastige forandringer, som er vilkåret her og nu, overhaler praksis teorierne⁵.

At nytænke forholdet mellem teori og praksis

Audrey Collin foreslår, at vi nytænker forholdet mellem teori og praksis. Collin sammenligner vejledernes situation med, at han/hun navigerer efter gamle vejledningsteorier, der sammenlignes med forældede landkort. Hvor vejlederne tidligere var kortlæsere (map-readers), er udfordringen nu mere at skulle udarbejde nye kort (map-makers). Dette arbejde udfordres yderligere af, at de "lande", der skal udarbejdes kort over, er i konstant bevægelse. Så fra at finde vej er udfordringen nu at udvikle nye kort og finde måder at holde balancen på i en undergrund i bevægelse. En udfordring for vidensfeltet vejledning, dvs. såvel vejledningspraksis som teori-/forskningspraksis. De to praksisser står således med en fælles opgave, som måske mere end nogensinde kalder på et tillidsfuldt samarbejde.

Improvisation på grundlag af disciplin

Collin foreslår nu en anden metafor for det, der er brug for. Arbejde i vejlednings- og karrierefeltet sammenlignes med en jazzmusikers (jazz player). Det, der er brug for, er improvisationer. Men gode improvisationer må ikke forveksles med anarki. Tværtimod kræver dygtig improvisation disciplin, kompetence, intuition og kreativitet. Netop en sådan tilgang til praksis kalder på et nyt forhold mellem praktiker og forsker/teoretiker.

Er det, hvad vi kan bruge institutionen videntcenter til?

At være en reflekterende praktiker og at kunne reflektere både i og over praksis er ikke kompeten-

cer, der kommer af sig selv. Collin foreslår da også, at træning af en sådan refleksiv kompetence i meget høj grad bliver en del af vejlederuddannelsen. På sigt er det vigtigt, men det kan vi ikke bruge her og nu. Vi må forlade os på, at rutinerede praktikere enten har eller vil udvikle kompetence til systematisk refleksion over praksis. Målet er da at udvikle en praksis og dermed en praksis-teori, der kan modsvare tidens krav og behov for dygtig improvisation på vejlednings- og karriereområdet. Arbejdet i et videntcenter kan være et fælles lærings- og udviklingsrum for praktikere, teoretikere og forskere. Og vi kan i dette samarbejde være hinandens med-forskere.

Design med henblik på samarbejde

I vores design af projektarbejdet i videntcenterprojektet om forældreinddragelse i UU-centre har vi tilstræbt en sådan praksis-forsknings-tilgang og glæder os meget til at samarbejde med rutinerede praktikere i de UU-centre, der har sagt ja til at samarbejde med os i projektgruppen. For yderligere information om projektbeskrivelse, design og tidsplan henviser vi til videntcentrets hjemmeside www.vejledning.net

Referencer

- Collin, Audrey (1996): Re-thinking the relationship between theory and practice: practitioners as map-readers, map-makers or jazz players? i *British Journal of Guidance and Counselling*, Vol. 24, No. 1, 1996
- Højholt, Charlotte (red.) (2005): Forældresamarbejde. Forskning i fællesskab, Dansk Psykologisk Forlag
- Jarvis, Phillip S. (2005): Fra erhvervsvalg til karriereudvikling i *Via Vejledning*, temanummer 2, Kvalitet i vejledning på www.ug.dk
- Søndergaard, Dorthe Marie (2001): Destabiliserende diskursanalyse: veje ind i post-strukturalistisk inspireret empirisk forskning i Haavind, H. (red.), *Kjønn og fortolkende metode*, Gyldendal Norsk Forlag

¹ Højholt 05

² Søndergaard 01

³ Collin 96

⁴ Jarvis 05

⁵ Collin 96

Vejledning i et professionsperspektiv

Af Christian T. Lystbæk, projektmedarbejder i VUE, udviklingskonsulent og ph.d.-studerende, [cvu vita cl@cvuvita.dk](mailto:cvu@cvuvita.dk)

Vejledningens professionalisering

Vejledningsfeltet oplever en markant professionalisering, dvs. en række udviklingstendenser, der betoner, at vejledning er et særligt og selvstændigt arbejdsområde, der har sine særlige metoder, kræver sine særlige kompetencer etc. Således er der de seneste år etableret særlige vejledningsfunktioner, særlige vejledningsinstitutioner, særlige vejlederuddannelser, særlige vejledningsfaglige tidsskrifter, særlige vejledningsetiske retningslinier etc.

Denne professionalisering gør selvsagt vejledningsfeltet interessant for professionsforskningen. Men den bør også gøre vejledningsfeltet interesseret i professionsforskning. Professionsforskning kan bidrage med et dobbeltblik på vejledningsfeltets udvikling:

På den ene side giver professionsforskning et konstruktivt blik for vejlederens identifikation med og styrkelse af vejledningsfeltet samtidig med, at den på den anden side giver et kritisk blik for den selv-samme identifikation med og styrkelse af vejledningsfeltet.

Professionsforskning

Professionsforskning er forskning i, hvorfor og hvorledes nogle erhverv udvikler og etablerer sig som særlige professioner – med særlige opgaver og funktioner, særlige institutioner, særlige uddannelser, særlige adgangskriterier, særlige kvalitetsstandarder, særlige tidsskrifter etc.

Baggrunden for denne forskningsinteresse er, at en afgørende nøgle til at forstå udviklingerne i de moderne samfund skal findes i den stigende specialisering og arbejdsdeling i samfundet, hvormed erhverv udvikler og etablerer sig som professioner¹.

Professionsforskningen kan overordnet set opdeles i to hovedtraditioner, der giver forskellige bud på professionaliseringens dynamikker. Dels en funktionalistisk hovedtradition (fra sociologen Talcott Parsons), der peger på idealistisk professionaliseringsdynamik. Og dels en kritisk hovedtradition (inspireret af sociologen Max Weber), der peger på en strategisk professionaliseringsdynamik.

En idealistisk professionaliseringsdynamik

Ifølge den funktionalistiske hovedtradition i professionsforskningen er professionerne først og fremmest kendetegnet ved at være vigtige erhverv, der udfylder en særlig funktion i de moderne samfund, dvs. udfører en særlig opgave i samfundet, som kræver en særlig fag-professionel viden, en særlig professionsetik og en særlig professionel holdning.

For at kunne udfylde sin funktion får de professionelle en udstrakt grad af frihed og autonomi og en høj autoritet – og en relativt god indkomst. Som sådan har professioner så at sige indgået en kontrakt med samfundet om at få en særlig status og selvbestemmelse imod at udfylde en vigtig funktion i samfundet. Dette forpligter den professionelle på en særlig professionalisme, dvs. en særlig *viden*, særlige *værdier* og en særlig holdning eller *væren*, der er kendetegnet ved uegenlyttighed og altruisme.

Vi kender dette i kodificeret form fra lægeløftet –

og generelt fra den kaldstanke, der har præget professionerne².

Som det fremgår, tager dette perspektiv i høj grad udgangspunkt i de professionelles egen, idealistiske selvforståelse. Hermed fremstår professionaliseringen af et felt som et afgørende element i at kvalitetssikre og -udvikle feltet.

En strategisk professionaliseringsdynamik

Ifølge den anden hovedtradition i professionsforskningen er det idealistiske perspektiv for naivt. Ifølge denne mere kritiske hovedtradition skal professionernes krav på at besidde særligt værdifulde kompetencer snarere ses som privilegerede sociale gruppers kamp for at fastholde og udbygge sine samfundsmæssige privilegier i form af status, selvbestemmelse, autoritet etc.

Som sådan skal kravene om frihed og autonomi i arbejdet, autorisation gennem formel uddannelse etc. ses som et forsøg på at monopolisere og mystificere bestemte arbejdsområder og kontrollere adgangen til arbejdsopgaverne – og dermed til stillingerne. Tilsvarende er professionalisering et udtryk for nye generationers forsøg på at tilkæmpe sig særlige privilegier.

Som det fremgår, tager dette perspektiv i høj grad udgangspunkt i en kritisk, nogle vil sige kynisk, forståelse af de sociale gruppers strategier i kampen om privilegier og samfundets begrænsede ressourcer. Hermed fremstår professionaliseringen af et felt ikke så meget som et idealistisk bidrag til at sikre og styrke kvaliteten af arbejdet som et strategisk element i at sikre og styrke kvaliteten i arbejdet, dvs. for de professionelles egen skyld.

Vejledningens dobbeltblik

Jeg skal ikke her yderligere forfølge disse professionaliseringsdynamikker i vejledningsfeltet med henblik på en afdækning af, hvad professionaliseringen af vejledningsfeltet betyder for vejledernes muligheder for selvstyre og metodefrihed i arbejdet, dvs. for deres *autonomi*, muligheder for at opnå en officiel anerkendelse, dvs. for deres *autorisation*, samt muligheder for at kunne identificere sig med vejledningen og opnå troværdighed, dvs. for deres *autenticitet*.

Her vil jeg holde mig til at påpege, at professionsforskningen kan bidrage med et dobbeltblik på vejledningsfeltets aktuelle professionaliseringsbestræbelser, der på den ene side giver et konstruktivt blik for mulighederne i vejledningsfeltets professionalisering, men på den anden side også

giver et kritisk blik på den risiko for magtmissbrug, som følger med. Iveren efter at professionalisere vejledningsfeltet må ikke gøre blind for professionaliseringens bagside. Eksempelvis er det en velkendt problemstilling fra sundheds- og socialt arbejde, psykoterapi etc., at iveren efter at hjælpe kan føre til at "klienter" pådattes hjælpebehov³. Hermed kommer professionalisering til at tjene som en legitimationsøvelse i de professionelles kamp for samfundsmæssig positionering og prestige.

På denne baggrund er det vigtigt, at der i vejledningsfeltet er plads til spørgsmål og tvivl og til undren og kritik, der får os til at stoppe op og spørge: Hvor er vi og vejledningen på vej hen?

Det gælder i den konkrete vejledning, hvor vejlederen må have et dobbeltblik i den forstand, at vejlederen både forsøger at vejlede så godt som muligt og samtidig forholder sig åbent og kritisk til sine metoder og erfaringer og tilbagevendende spørger sig selv: Hvor er vi på vej hen? Hvad er det, vi har gang i – hvad er det, vi gør, og hvorfor er det, vi gør det?

Og det gælder i vejledningsforskningen, hvor forskeren må have et dobbeltblik i den forstand, at forskeren både undersøger, hvad der virker i vejledning, og samtidig har blik for vejledningens vilkår, herunder de uundgåelige magtforhold, der er indlejret i den aktuelle betoning af vejledning og dens kulturelle kontekst, og tilbagevendende spørger sig selv: Hvor er vejledningen på vej hen? Hvad er det, vejledningen har gang i – hvad er det, vejledningen vil, kan og skal, og hvorfor?

Hvor er vi og vejledningen på vej hen?

Det dobbelte perspektiv på vejledning, som professionsforskningen kan give os, indikerer, at vejledningsfeltet er en del af en række komplekse og modsætningsfyldte udviklingstendenser. Vejledningsfeltet udvider sig markant i både længden, bredden og dybden⁴. Vejledningen udvider sig i "længden" i og med, at vejledningsindsatsen udvides til et livslangt perspektiv. Vejledningen udvider sig også i "bredden" i og med, at vejledningsindsatsen breder sig ind i den vejledtes forskellige livssfærer. Og vejledningen udvider sig i "dybden" i og med, at vejledningsindsatsen bliver mere personlig og intim.

Et professionsperspektiv på vejledningsfeltets ekspansion kan give blik for de mange og modsætningsfyldte forhold, der giver næring til og næres af denne udvikling. Det gælder eksempelvis omkring den aktuelle fokusering på evidensen for og

effektiviteten af vejledningsindsatsen. Her kan et professionsperspektiv pege på, at denne udvikling intensiverer risikoen for misforhold i det dobbelte formål, der knytter sig til vejledning, idet vejledningen både skal være til gavn for den vejledte og for samfundet. På den ene side skal vejledningen fremme den vejledtes ønske om uddannelse, erhverv etc. På den anden side skal vejledningen fremme samfundets interesse i, at arbejdskraften allokeres på en effektiv måde.

Når sådanne modsætningsfyldte forhold bliver et vilkår, er det særligt vigtigt, at vejledere og vejledningsforskere anlægger et dobbeltblik på vejledningen og tilbagevendende spørger: Hvad er det, vi og vejledningen har gang i – hvad er det, vi gør, og hvorfor?

Et professionsperspektiv kan bidrage til at rejse disse spørgsmål – og andre spørgsmål til de modsætningsfyldte udviklingstendenser, der præger vejledningsfeltet. Såsom:

Hvad tjener bestræbelserne på at synliggøre og dokumentere vejledningsindsatsen til? Er vi faktisk interesserede i at skabe viden om vejledningsarbejdet på godt og ondt med henblik på at forbedre vejledningen for de vejledningsøgende, eller er vi mest interesserede i at bevise vores succes og legitimeres vores berettigelse?

En legitimationsøvelse, som risikerer at ende som et selvmål, fordi den velvilligt forsyner de politiske styringssystemer med de redegørelser og regnskaber, der er nødvendige for at forfine de styringsteknikker og standardiseringskrav, som kan reducere vejledernes råderum og dermed vores mulighed for reel dialog med og fleksibilitet i forhold til de vejledningsøgende?

Sådanne spørgsmål er store og vanskelige – og måske også ubehagelige at stille sig. Men de er nødvendige, hvis vejledningsfeltet skal forholde sig aktivt og reflekteret til de modsætningsfyldte udviklingstendenser i det moderne samfund, som vejledningsfeltet er del af og har del i.

Referencer:

- Hjort, K., 2001: Professionaliseringen af den offentlige sektor. København: Roskilde Universitetsforlag
- Højlund & Juul, 2001: Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. Gylling: Hans Reitzels Forlag
- Järvinen & Mik-Meyer (red), 2003: At skabe en klient. København: Hans Reitzels Forlag
- Jørgensen, C.R., 2002: Psykologien i senmoderniteten. København: Hans Reitzels Forlag
- Moos, L. et al., 2004 (red): Relationsprofessioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
- Plant, P., 2006: Forord. I Plant, P. (red) 2006: Vejbred. København: Danmarks Pædagogiske Universitet
- Rose, N., 1989: Governing the Self. London: Free Association Books
- Rose, N., 1996: Inventing Our Selves. Psychology, Power, and Selfhood. Cambridge: Cambridge Uni. Press
- Åkerstrøm Andersen, N., 2003: Borgerens kontraktliggørelse. København: Hans Reitzels Forlag

¹ Hjort, 2001

² Begrebet "profession" kommer af *professio* (lat.) og betyder "jeg bekender". Den oprindelige betydning er knyttet til det løfte, som novicer i den romersk-katolske kirke skulle aflægge i forbindelse med optagelse i den kirkelige orden. Begrebet "profession" har således oprindeligt en religiøs betydning, der signalerer en religiøs stræben og et medlemskab af et trosfællesskab (Hjort, 2001, s.87).

³ Jørgensen, 2001; Järvinen & Mik-Meyer, 2003; Højlund & Juul, 2005

⁴ Plant 2006

At skabe sammenhæng mellem teorier og metoder

Af Lisbeth Højdal, projektmedarbejder i VUE, lektor i CVU Storkøbenhavn
lisbeth.hoejdal@cvustork.dk

Rationalerne bag fokus på vejledning

I de senere år har vejledningsområdet været genstand for øget politisk interesse, og vejledningsindsatsen er i stigende grad blevet koblet direkte til både uddannelses- og beskæftigelsespolitiske mål. Denne politisering af vejledningsindsatsen ses bl.a. i de mål, der er formuleret på området og i de udpegede fokusområder, som vejledningsindsatsen i dag er underlagt. Men de politiske fingeraftryk smitter også af på den indsats, der i dag gøres for at professionalisere vejledningen – fx gennem de specifikke kvalitetsmål, der lægges til grund for evaluering og i indførelsen af resultatkontrakter.

Samtidig er de vilkår, som vejledningen fungerer under, rammesættende for, hvordan denne i praksis kan udfoldes. Fx bidrager opdelingen i kategorier som overgangsvejledning og gennemførelsesvejledning – eller uddannelsesvejledning og beskæftigelsesvejledning – til, at vejledningsindsatsen opsplittes i en række strukturelt afgrænsede kategorier, der helt savner en vejledningsfaglig begrundelse. Professionalisering og kvalitetsudvikling af vejledningen knyttes uløseligt sammen med de politiske mål – og vejlederes faglighed og professionalisme vurderes alene på baggrund af disse – fx den effekt, vejledning har på unges uddannelsesadfærd eller frafaldsstatistikkerne.

Man kan derfor hævde, at det er et (kortsigtet) økonomisk og politisk rationale, der ligger bag vejledningens mål og leverer de tungest vejende argumenter for, hvordan vejledning bør bedrives, eller hvordan man kan afgøre, hvornår vejledning udøves professionelt. Og mange vejledere har

derfor også rejst spørgsmålet, om vejledningsfagligheden rent faktisk er ved at "sive ud af vejledningen" – på trods af eller måske netop på grund af – den øgede politiske opmærksomhed, som professionen har fået. Flere udtrykker bekymring over den retning, som udviklingen af vejlederprofessionen er ved at tage, og der savnes en faglig debat om de løsningsforslag, som skitseres af vores politikere.

De seneste års reformer har først og fremmest fokuseret på strukturelle og organisatoriske forhold – mens mange vejledere har været mere optaget af at diskutere vejledningens indhold. Derfor kan der opstå et forståelsesgab i mellem de politiske løsninger, der presses ned over vejledningsfunktionen og den måde, hvorpå mange vejledere ser deres rolle. Det vejledningsfaglige felt bliver med andre ord domineret af de fastlagte strukturer og de (nye) funktioner, der etableres – og disse opleves af mange som begrænsende for deres virksomhed, snarere end som et fundament for kvalitetsudvikling.

Nye vejlederfunktioner og -opgaver

Et eksempel på forståelsesgab er, når nye funktioner "opfindes" som svar på vejledningsfaglige problemstillinger. Aktuelt springer det i øjnene, at politikere og beslutningstagere synes at være blevet ramt af en kollektiv åbenbaring, der gav dem kodeordene mentor og coach. Med ét har alle unge, der ikke går den lige vej, tilsyneladende brug for sådan én – uanset hvad deres "vanskeligheder" måtte skyldes. Mirakelkuren mentor tænkes fx at kunne løse så forskelligartede "problemer" som: misbrug i hjemmet, faglige eller sociale problemer, indlæringsvanskeligheder, psykiske problemer, manglende valgkompetence, lavt selvværd, to-sprogethed, manglende selvindsigt etc.

I et vejledningsfagligt perspektiv kan man måske godt diskutere, om mentorfunktionen kan udfyldes af en professionel vejleder. Men der synes helt at mangle et fagligt/sagligt argument for at vedtage, at netop den skulle være svaret på de mange forskellige udfordringer, som vejledningen står overfor. Jeg savner ganske enkelt svar på, hvordan man er nået frem til, at det netop er en "reservefar", de unge nu har brug for, og hvad det mere konkret er, denne skal arbejde med. Hvad er det, man mener, at mentoren kan, som andre funktioner ikke kan? Og hvad adskiller mentorfunktionen fra klasselæreren, kuratoren, kontaktlæreren og andre beslægtede funktioner, som vi allerede har forsøgt os med til at understøtte uddannelses- og erhvervsvejlederens arbejde?

På samme måde er coach-funktionen blevet introduceret som en universel løsning på mange forskellige problematikker, der knytter an til det vejledningsfaglige område. Et af hovedproblemerne i at tænke i funktioner er, at vi ikke diskuterer, hvilket menneskesyn eller teoretisk fundament disse hviler på.

Fx kommer nogle af de mest synlige repræsentanter for promovning af coach-funktionen fra NLP-bevægelsen¹, hvis grundlæggende antagelser om menneskers læring og udvikling ofte ikke bliver diskuteret. At de unge "mangler nogen at tale med" fremføres ofte som eneste begrundelse for at indføre en ny funktion, hvilket fører til den problematiske konklusion, at denne "nogen" kan være hvem som helst. Samtidig er der en overraskende mangel på interesse for at diskutere selve indholdet i de funktioner, der indføres, fx hvad mentorsamtaler kan dreje sig om, eller hvilke typer udviklingsprocesser disse kan understøtte.

Vejledning skal målrettes unge med særlige vejledningsbehov, lyder endnu et af de politiske mål – og vejlederne er i dag blevet pålagt at bidrage til at løse en lang række tunge samfundsmæssige opgaver (fx at modvirke social udstødelse og marginalisering). Men hvis den målrettede indsats i forhold til "særlige behov" ikke skal ende som tom retorik, må vejlederne sikres både retten til og muligheden for at arbejde med at afdække netop disse – før der tages stilling til vejledningens metode. Dette taler imod etablering af forud fastlagte "særlige funktioner", idet de særlige behov jo netop må antages at være "særlige". Og derfor bør det professionelle valg af både indsats og værktøjer træffes på baggrund af en vejledningsfaglig vurdering af det konkrete og unikke behov.

De nødvendige teorier

Som mangeårig uddanner af vejledere mener jeg, at det hører med til en vejleders professionalisme at reflektere over sammenhængen mellem mål og midler – og at basere sin praksis på et bredt repertoire af forskellige værktøjer og metoder. Fra mit perspektiv giver et fagligt fundament vejlederen mulighed for at træffe begrundede valg af strategier, hvilket igen danner grundlag for at skabe bedre sammenhæng mellem specifikke problemstillinger og valget af metode.

Den 13. august 2007 udkommer bogen Karrierevalg – teorier om valg og valgprocesser², som min kollega Lene Poulsen og jeg har arbejdet på igennem et par år. Bogen præsenterer en række udvalgte teorier, der eksplicit forholder sig til, hvordan vi kan forstå og arbejde med unge og voksnes valg og de metodiske overvejelser, der knytter sig hertil. Hensigten med bogen er at bidrage til den fortsatte kvalificering af vejledningsindsatsen og af de valg af strategier og metoder, der løbende skal træffes i relation til planlægning af vejledningsindsatsen. Bogen præsenterer fx en række konkrete bud på, hvordan vi kan forstå og arbejde med forskellige problemstillinger, der knytter sig til valg af uddannelse og job – fx frafald og motivation for læring.

Professionalisering og kvalitetsudvikling af vejledningsindsatsen må efter min mening ske på baggrund af en faglig opkvalificering, hvor fagets teori og metode lægges til grund – ikke tilfældige modefænomener. Den professionelle vejleder må kunne give fagligt funderede begrundelser for sine valg af metoder – fx hvad det indebærer at påtage sig rollen som mentor, og hvilke problemstillinger dette valg søger at adressere. Og hvis vejledtes særlige behov skal være i fokus, må udgangspunktet for al vejledning være en afdækning af netop disse – og valget af metode må ske i forlængelse heraf.

Netop dette giver karrierevalgsteoriene vejledere et godt grundlag for at gøre. Fx foreslår Donald Super, at vejledere bruger arbejdet med vejledtes leverum til at afdække det konkrete vejledningsbehov, idet dennes unikke overvejelser herved kan blive belyst. Andre teorier giver konkrete bud på, hvordan vi kan forstå og arbejde med frafaldsproblematiske.

Fx har forskerne bag SCCT-teorien en række nye bud på, hvad der får mennesker til at holde fast i de valg, de træffer – selv når de møder modstand. På baggrund af en række forskningsprojekter pe-

ger de bl.a. på, at vejledtes selvopfattelse og personlige mål er langt bedre indikatorer på fremtidig vedholdenhed end objektive vurderinger af, om den vejledte har de fornødne kompetencer.

Sidst men ikke mindst mener jeg, at karrierevalgteoriene kan bidrage til at kvalificere de forsøgs- og udviklingsprojekter, der sættes i gang på vejledningsområdet, fx ved at fokusere disse på mere specifikke vejledningsfaglige problemstillinger. Teoriene kan hjælpe os med at opstille relevante hypoteser – fx hvad der motiverer unge til at træffe deres valg og at holde fast i dem. Og det er netop ambitionen i flere af de projekter, som er påbegyndt i Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning – fx projektet om afgrænsningsproblematikker i voksenvejledningen, der tager afsæt i Linda Gottfredson's sociologiske teorier om de kompromisser, vi indgår, når vi træffer valg.

---

¹ NLP står for Neuro Lingvistisk Programmering og er en psykologisk baseret tilgang til arbejde med forskellige personlige udviklingsprocesser. Udvikledes i 70'erne af sprogprofessoren John Grinder og gestaltterapeuten Richard Bandler.
² Højdal, Lisbeth og Poulsen, Lene (2007): Karrierevalg teorier om valg og valgprocesser. Forlaget Studie og Erhverv (under udgivelse)

Viljen til LIVSLANG VEJLEDNING - fra vugge til krukke?

Uddrag af oplæg ved åbningsarrangement i Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning den 23. april 2007

Af Jens Erik Kristensen, lektor, lic.phil. og forskningsprogramleder, Institut for Pædagogisk Filosofi, Danmarks Pædagogiske Universitet
jek@dpu.dk

Jeg takker for indbydelsen til at sige noget her ved åbningen af Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.

Jeg har noteret mig, at centrets hovedformål er at bidrage til udviklingen af en egentlig vejlederprofession og vejlederuddannelse bl.a. gennem udvikling af vejledningsdidaktisk kompetence og -metodik – og at det er med særligt henblik på at støtte og vejlede mennesker i deres valg af uddannelse og erhverv med den hensigt at få dem til at træffe det, Ulla Tørnæs i sin tid kaldte for "fornuftige valg" af uddannelse og erhverv – og desuden at reducere frafald og øge fleksibilitet.

Vejledningens opdrag: At formidle individuel lyst med den nationale konkurrencestats interesser

Det er jo et prisværdigt og nødvendigt initiativ i betragtning af, hvor meget vejledning kommer til at fylde fremover med vejledningsreformen – samt ikke mindst: Hvor stor en politisk og uddannelsesøkonomisk betydning, vejledning tillægges, og hvor stort et samfundsmæssigt ansvar der med reformen lægges på vejledernes skuldre.

Vejledere er ikke for ingenting at sidestille med en ny tids frelsere og forsonere, om man vil med en ny tids præsteskab og sjælesørgere, der ikke blot skal sikre den enkeltes individuelle frelse (der i dag hedder personlig vækst og selvrealisering med reference til den enkeltes lyst og netop ikke til synden), men også nationens overlevelse, velstand og

velfærd, dens kulturelle sammenhængskraft såvel som dens økonomiske konkurrencekraft i den globale vidensøkonomi. For både sammenhængskraften og konkurrencekraften står og falder i et videnssamfund med uddannelsessektoren og med den optimale fordeling af nationens 5,5 millioner menneskelige ressourcer på de relevante uddannelser, erhverv og professioner. Men disse opgaver står og falder i dag også med, at man kan få individer af egen vilje og lyst til at gøre og vælge de uddannelser og erhverv, vi i dag anser for samfundsmæssigt fornuftigt og nødvendigt.

Dette svarer til, at en vejleder altid befinder sig i et såvel individualiserende som et totaliserende perspektiv: Hun skal tænke på hin enkeltes udvikling og frelse, såvel som på menighedens, samfundets samlede udvikling og frelse – nøjagtig som middelalderens pastor, der skulle forholde sig til menighedens (alles) og det enkelte lams frelse – altså alle og enhvers – omnis et singulatim, som det hed på middelalderlatin.

Professionaliseringen af vejledning: Ledelse og pædagogik

I lyset af denne nøglerolle og betydning er der alle mulige grunde til at professionalisere vejledning som en selvstændig profession, der kræver uddannelse og vidensdeling – og vidensspredning. Og det siger jeg, selvom jeg også her som idéhistoriker vil advare mod denne bestræbelse på at professionalisere vejledning, ikke blot fordi vejledning udspiller sig som et mere eller mindre intimt forhold mellem personer, hvor der er grænser for professionaliseringen, men også fordi vejledning er en af disse metier, hvor man har med mennesker at gøre - og der er grænser for, hvad man kan gøre med hensyn til andre mennesker – især hvis man i dag både skal respektere deres selvbestemmelse,

deres selvrealisering og i øvrigt er henvist til at knytte an til deres lyst – deres egen vilje og selvledelse.

Vejledning er en profession, hvor man har med mennesker at gøre, og hvor man er sat i verden for at intervenere i den andens selvforhold, et andet menneskes måde at forholde sig til sin gøren og laden: Et socialt træf, hvor man forholder sig til og omsorgsfuldt intervenserer i et andet menneskes selvforhold, dvs. et andet menneskes måde at forholde sig til sin gøren.

Men måden, hvorpå vejlederen forholder sig til sin vejledning, falder ikke nødvendigvis sammen med vejledtes måde at forholde sig til sin opførsel, sine valg, sine behov og lyster (der er forskellige perspektiver og interpretationer og værdsættelser – forholdet er sjældent gement), ligesom en lærers forhold til sin undervisning ikke falder sammen med elevens forhold til sin læring og udvikling.

Derfor kunne allerede Freud pointere, at det forholder sig med vejledning som med andre menneskeprofessioner, nemlig at man i udøvelsen af dem ikke kan undgå at blive skuffet: Mennesker gør noget andet og vil noget andet og forholder sig til sig selv på en anden måde, end man selv gør. Og de kan protestere mod ens intervention i deres selvforhold.

I dag er problemet desuden, hvilke figurer og metaforer man vil lægge sig op ad i professionaliseringen af vejledning, som jo i sin moderne form er opstået i grænsefeltet mellem pædagogik og ledelse: Mellem en pædagogik, der mere og mere bliver en vejledningspædagogik (med reference til livslang læring og med lysten som motor) og så en HRM-ledelse, der betragter mennesker som ressourcer, der skal realiseres gennem udvikling, kompetenceudvikling og diverse former for præstations- og performance-fremme.

Jeg bruger her i forlængelse af Lars-Henrik Schmidt vejledning som den generaliserede overskrift og samlebegreb om mange forskellige typer af "ledning" (vejledning, coaching, mentoring, rådgiving, konsulentbistand, hjælp – og pædagogik) i ordets dobbelte betydning: at lede og at overlede – dvs. overførsel af information og energi fra situation til situation: der overføres i situationer. Og generaliseringen af vejledning er et symptom på, at vi har befundet os i en overgang fra styring (af adfærd) til ledelse (af opførsel), dog således at vejledningsreformen også er led i nye centrale styringsformer, og fordi folk tilsyneladende har svært ved at lede sig selv, at udvise selvledelse, men må have overført overførselsenergi, så de ikke tabes.

Vejledning er et symptom på, at forholdet mellem pædagogik og ledelse og terapi er under opløsning: At pædagogikken nærmer sig HRM. I takt hermed er der fare for, at managementfilosofien eller snarere -ideologien kommer til at dominere, netop fordi man i moderne management har reformuleret en stor del af reformpædagogikken i en mere erhvervsrettet jargon – hovedsageligt ved at parre læringspædagogikken med HR-idéen om kompetenceudvikling, hvorved to felter af vidt forskellig herkomst konvergerer og "interpenetrerer".

Men hvad, der her interpenetrerer, får man først et blik for

- dels via en idehistorisk analyse af vejlederens og vejledningsproblematikkens herkomst,
- dels via en konfiguratív diagnose af vejledningens aktuelle dispositiv,
- dels via differentiering mellem vejleder-metaforer for indeværende.

Det er det, jeg vil gøre i det følgende.

Vejledningens aktuelle ledelsesdispositiv: Det individuelle og det samfundsmæssige perspektiv

Vi har fået en ny og generaliseret vejledningsproblematik – af flere grunde:

Dels fordi vejledning, som Lars-Henrik Schmidt har gjort opmærksom på, er blevet et selvskabt problem i kølvandet på den frisættende pædagogik; børn og unge er siden 1970'erne blevet mødt af en frisættende pædagogik. De skulle lære at bruge deres frihed til at definere deres personlige projekt – til at blive projektleder i deres egen individualiserede eksistens, som det hedder. Den nye ufrihed blev, at de ikke kunne blive fri for at være deres egen personlige projekt.

Nye generationer af børn og unge har så taget denne frisættelse til frihed på sig og brugt den på måder, der nu i lyset af behovet for effektiv udnyttelse af nationens arbejdskraft beklages af opdragere, pædagoger, uddannelsespolitikere og erhvervsliv: De er alle mere eller mindre skuffede over, at de unge ikke udviser samfundssind i deres studievalg og erhvervsvalg og hele måde at tilrettelægge deres liv på, men lader sig vejlede af noget andet – nemlig af deres egne personlige lyster og livsstrategier.

Vejledningsreformen og den nye betoning af vejledning kan derfor beskrives som frisættelses-pædagogernes og uddannelsespolitikernes diskrete hævn over de uregerlige unge – men under fortsat

respekt for deres selvbestemmelse. De skal blot vejledes i at træffe "fornuftige valg", som Ulla Tørnæs udtrykte det – og da stoler vi ikke på deres egen fornuft og myndighed – den skal vejledes lidt, for det moderne individ er optaget af sine egne lyster og ønsket om et succesfuldt liv.

De tager deres personlige projekt meget alvorligt, de træner eksistentielt i selvoptagethed og alenehed sammen med andre (hvilket ikke er det samme som egoisme og ensomhed). De følger deres lyster og involverer andre i det – og finder deres lyst i deres eget projekt – og har været fordømt til det. Og hvordan så få dem til at få lyst til de rigtige og fornuftige valg? Det kræver, at vi går lidt tættere på dem, at vi skal ind i deres selvforhold – at vejledningen skal forholde sig til deres selvforhold og fremme deres selvbestemmelse uden at krænke deres lyst til selvbestemmelse og selvrealisering.

Men dertil kommer, at vi med største selvfølgelighed erfarer og problematiserer stadig flere forhold og problemer som vejledningsforhold og vejledningsproblemer – det er tendensen bag den selvfølgelighed, hvormed man i dag taler om vejledning, vejledning, vejledning på alle niveauer her i

individualiseringens og globaliseringens tidsalder. Vejledning befinder sig midt imellem pædagogik, ledelse og terapi, som har glidende overgange til hinanden.

Viljen til livslang vejledning: Livslangt, livsbredt og livsdybt

Vi er vidne til, som Peter Plant har gjort opmærksom på, at vejledningsaktiviteter af enhver art, ikke blot uddannelses- og erhvervsvejledning, men også voksenvejledning, coaching, mentoring, supervision, sundhedsvejledning, socialvejledning, eksistentiel vejledning, livsvejledning (life coaching), selvhjælpsprogrammer på TV (om børneopdragelse, parforhold og ægteskab, boligindretning, konfliktløsning – altså rettet mod problemer i det civile liv: fx i forældreforhold, i partnerskaber, i bekendtskaber etc.) – udvider sig:

a) i længden – i form af livslang vejledning i kølvandet på livslang læring og kompetenceudvikling. EU: "Alle europæiske borgere skal have adgang til vejledning på alle stadier af livet..." – her følger ekspansionen af vejledningen ekspansionen af pædagogikken fra børneliv og skole til arbejds-

liv og voksenliv: Generalisering af pædagogikken i perioder, hvor pædagogikken i sin klassiske form som opdragelseskunst afvikles: Ingen opdragere, men forholdet til andre pædagogiseres: Vi betragter os selv og hinanden i pædagogikkens kode og medium: Som børn/unge, der endnu ikke er, hvad vi kan og skal blive: Formbare og udviklelige, vi skal være i udvikling: Tidens developmentalisme kræver en developmentalitet, en bestemt ledelseskunst: vejledning.

b) i bredden – i form af livsbred vejledning, der breder sig til stadig flere områder af livet, stadig flere forhold, gerninger og relationer: Stadig flere områder, hvor man skal vejledes i valg og gøremål – så meget mindre giver sig selv (homo optionis: uendelige valg og muligheder, afgørelser og beslutninger, der skal træffes, retninger, der skal afsøges etc.) – frem for alt uddannelsesvalg og karrierebeslutninger.

c) i dybden – livsdyb og intimiserende/intimiderende vejledning (life coaching), der går stadig tættere på den enkeltes personlighed og subjektivitet, den enkeltes selvforhold, da det handler om at støtte og samarbejde med den enkeltes selvrealisering – dvs. at støtte og bearbejde den enkeltes indre selvforhold og selvomsorg under hensyn til selvbestemmelse og selvrealisering (fx befamlingen af personligheden på arbejdsmarkedet og i arbejdslivet i dag (life coaching)): "udvikle effektiv selvadministration af deres læringsveje og karriereveje," som helst skal matche EU's vision om styrkelse af investering i uddannelse, livslang læring, menneskelig kapital, udvikling af arbejdsstyrken i den vidensbaserede økonomi.

Derfor hører vejledning til en af tidens fikse idéer – tidens columbusæg.

Vejledning som columbusæg

Det er kort sagt en stor og traditionstung byrde og et stort samfundsmæssigt, politisk og økonomisk ansvar, der lægges på den moderne vejleders skuldre. Men glem ikke, at med ansvar følger også skyld og bebrejdelser. En lang række uddannelses- og beskæftigelsespolitiske problemer gøres i dag rask væk til resultater af mangelfuld vejledning og dårlige vejledere (ligesom meget gøres til ledelsesproblemer) – herunder først og fremmest afbrudte skole- og uddannelsesforløb, frafald og lave gennemførselsprocenter på de videregående uddannelser, men også overproduktionen af bestemte uddannede og kandidatgrupper.

Således er vejledningsreformen i sig selv ikke blot

et politisk columbusæg, men også et kunststykke i måden, hvorpå den taler hen over en række store, næsten klassiske konflikter i vort samfund. Bag den troskyldige og velmenende idé om mere, tættere og bedre koordineret vejledning ligger nogle tidstypiske problemstillinger, som det er værd at være opmærksom på, inden man bliver gjort til agenter for diverse politiske strategier.